

Norges vassdrags- og energidirektorat
Boks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Trondheim, 07.10.2014

Deres ref.:
[Deres ref.]

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2014/2455

Saksbehandler:
Martine Bjørnhaug

Revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Røssåga og Bjerka i Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner

Vi viser til brev og saksdokumenter fra NVE datert 27.02. 2014 og til Fylkesmannen i Nordland sin uttalelse sendt 10.09.2014. Utsatt høringsfrist ble gitt av saksbehandler i NVE.

Bakgrunn

31.03. 2005 ble et felles kravdokument sent av Hemnes, Hattfjelldal og Grane kommuner om å åpne for revisjon av konsesjonsvilkår for Røssågareguleringen. NVE åpnet for revisjon i 2007 og ba om at det skulle bli fremlagt et revisjonsdokument samme året. Dette ble utsatt ettersom Statkraft hadde planer om rehabilitering av Nedre Røssåga kraftverk, samt bygging av et nytt Røssåga kraftverk som ville få betydning for vannføringsforholdene i Røssåga, et såkalt O/U prosjekt. Bygging av nytt kraftverk vil blant annet sikre og gi økt vannføring på en om lag 600 meter lang strekning i Røssåga som var antatt å være den viktigste gyte- og oppvekststrekningen for laks og sjørret før reguleringa.

Det er 4 konsesjoner som er relevante i denne revisjonssaken. Dette gjelder regulering av Røssåga/Røssvatnet, regulering av Bleikvatnet, overføring fra Vefсна til Røssvatnet og regulering av Store Målvatnet. Bjerka kraftverk som utnytter reguleringa av Store Målvatnet har konsesjon tilknyttet Bjerka-Plura-reguleringen, men er likevel tatt med siden den påvirker Leirelva som er en del Røssågavassdraget. Nedre Røssåga kraftverket har krav om en minste driftsvannføring på 15 m³/s, men praktiserer i dag en selvpålagt nedre grense på 30 m³/s mesteparten av året. Bjerka kraftverk har krav om en minste driftsvannføring på 0,3 m³/s, men praktiserer en nedre grense på 0,8 m³/s, som sikres ved en omløpsventil på 0,8 m³/s.

Vilkårsrevisjon, Vanddirektivet og Naturmangfoldsloven

I den nasjonale revisjonsgjennomgangen (NVE Rapport nr. 49/ 2013) er Røssågavassdraget vurdert til å ha svært stor verdi. Følgelig har revisjonsobjektet Røssåga, Bjerka-Røssvatnet fått høyeste prioritet 1.1. i revisjonsrapporten. Dette innebærer at produksjonsbegrensende tiltak må påregnes som aktuelle for å bedre miljøforholdene.

Fylkesmannen presiserer i sin uttalelse at revisjonen må være i tråd med vannforskriften. Det lokale tiltaksprogrammet i vannforvaltningsplanene må være innarbeidet og samordnet med krav om

moderne vilkår i konsesjonen for Røssågareguleringen.

Både vilkårsrevisjoner og vannforskriften har samme hovedmål; nemlig å få gjennomført miljøforbedringer der de samfunnsmessige gevinstene av mulige miljøforbedringer regnes som stor nok. Naturmangfoldsloven understreker også betydningen av å anvende miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder. Den endelige avgjørelsen om miljømål for påvirkede vannforekomster og tiltak som påvirker vannkraftproduksjon må gjøres i vedtaket som skal fastsette reviderte konsesjonsvilkår for Røssåga- og Bjerkareguleringen.

Miljødirektoratets vurdering

Standard naturforvaltningsvilkår

I alle vassdrag som åpnes for revisjon skal det innføres standardvilkår. Standardvilkår omhandler blant annet biotopiltak, erosjonssikring og naturfaglige undersøkelser. Kommunene har rettet flere krav som kan omfattes av standardvilkår. Nye standardvilkår gir forvaltningen hjemmel til å pålegge regulanten blant annet å gjennomføre biotopjusterende tiltak og/eller utsetting av fisk, naturvitenskapelige undersøkelser eller friluftslivsundersøkelser. Vi forutsetter derfor at behov for tiltak utenom endringer i manøvreringsreglementet krevd av kommunene blir ivaretatt ved innføring av standardvilkår. Det bør likevel vurderes om behovet for tappeordninger for å kunne tappe fra ulike dybder i magasinet bør vurderes i revisjonen, jf Leirelva. Dette både på grunn av at det får konsekvenser for tappearrangementet og at det kan føre til større kostnader.

Røssåga

Opprustning og utvidelse (O/U) av eksisterende reguleringer og vannkraftverk kan bidra til å kompensere for tap av kraft som følge av revisjoner og miljøforbedrende tiltak. Miljødirektoratet vurderer det som svært positivt for lakse- og sjørretbestanden i Røssåga at det nå etableres ny utløpskanal fra det nye kraftverket som vil sikre og øke vannføringen på den antatt beste gyte- og oppvekststrekningen. Dette, sammen med de planlagte biotopiltakene, vil trolig føre til en bedring av den naturlige produksjonen i elva.

Statkraft har i dag en selvpålagt miljøtilpasset driftsvannføring på minimum 30 m³/s. Statkraft ønsker å videreføre denne praksisen, men ønsker ikke endring i gjeldende vilkår hvor kravet til minste driftsvannføring er på 15 m³/s, samt en omløpsventil dimensjonert for dette. Driftsvannføring er den mengden vann som kjøres gjennom et kraftverk, og må ikke forveksles med minstevannføring som er slipp av vann utenom kraftverk. Innføring av konsesjonspålagt driftsvannføring vil normalt ikke føre til krafttap, men fleksibiliteten i produksjonen kan bli påvirket. Elvestrekningen nedstrøms Røssåga kraftverk er svært viktig for laksens gyte- og oppvekstvilkår. Derfor vil vi anbefale at en nedre grense for vannføring ut av kraftverket i Røssåga, blir formalisert i de reviderte konsesjonsvilkårene. Vi kjenner ikke til at det er gjort utredninger av for eksempel vanndekket areal som tilsier at 30 m³/s vil være tilstrekkelig som minste vannføring. Det bør derfor gjøres en vurdering av hvilken vannføring som vil være tilstrekkelig for å sikre laksen og sjørretens leveforhold. Dersom det viser seg at det kreves en høyere vannføring bør dette inn i det nye manøvreringsreglementet, ev. som en forsøksordning som kan evalueres i løpet av de 10 første driftsårene. Omløpsventil må dimensjoneres i samsvar med konsesjonspålagt minste driftsvannføring, og vi støtter Fylkesmannen i at en omløpsventil med kapasitet på 15 m³/s ikke vil være tilstrekkelig.

Vi støtter også Fylkesmannens vurdering om at det bør stilles vilkår knyttet til effektkjøring. Statkraft praktiserer en vannføringsendring i området 30 - 60 m³/s med trinnvis nedkjøring på 7,5 m³/s pr kvarter. Det vil si at vannføringen halveres i løpet av en time. Det som er avgjørende for å hindre stranding av fisk er imidlertid vannstandsendring i centimeter. Anbefalinger fra forskere når det gjelder senkehastigheter er at vannstandsendring ikke må overstige 10 cm/t. Det står ikke i dokumentet fra Statkraft hva 7,5 m³/s pr kvarter tilsvarer i vannstandsendring, og dette må det derfor redegjøres for. Dersom en vannføringsendring på 7,5 m³/s pr kvarter utgjør en vannstandsendring som er på mer enn 10 cm/t, må dette justeres og tas inn i manøvreringsreglementet.

Vi forutsetter også at det blir etablert tiltak som hindrer at laks og sjørret går opp i den gamle utløpstunellen. Dette for å hindre økt dødelighet som følge av stranding når kanalen nedstrøms gamle Nedre Røssåga kraftverk blir tørrlagt.

Leirelva

Det vises til at den 17 km anadrome strekningen i Leirelva er et svært viktig produksjonsområde for anadrom fisk, og spesielt for sjørret, i Røssågavassdraget. I likhet med det vi foreslår i Røssåga, mener vi det er behov for å utrede om en minste driftsvannføring på 0,8 m³/s er tilstrekkelig, og at vannføringen blir formalisert i den nye konsesjonen. Selv om det er positivt at Statkraft har hatt selvpålagte restriksjoner, mener vi at det skaper for mye usikkerhet når det ikke er konsesjonspålagt. Også her bør det konsesjonspålegges at vannstandsendringer ikke overskrider 10 cm/t ved nedkjøring. Vi vurderer det som positivt at Statkraft her har fått installert en omløpsventil med en dimensjon som tilsvarer den selvpålagte minstevannføringen. Direktoratet anbefaler en miljøbasert vannføring i Leirelva. Miljøbasert vannføring kan i tillegg til sikre at produksjonsområdene for ungfisk er vanddekket sommer og vinter, være f.eks. slipp av vann for å sikre synkron utvandring av smolt, eller flomslipp for å motvirke problem med tilslamming. Det bør utredes behovet for spyleflommer i Leirelva ettersom elva er utsatt for tilslamming/ klogging av bunnsubstrat. I tillegg bør det utredes tappeløsninger som unngår tapping av kaldt bunnvann om sommeren.

Bjerkaelva

Bjerkaelva er ikke tatt med i denne revisjonen fordi den hører inn under Bjerka-Plura-reguleringen, mens Leirelva, som også hører med under Bjerka-Plura-reguleringen er tatt med fordi den er en del av Røssågavassdraget. Miljødirektoratet mener, i likhet med Fylkesmannen, at så lenge Bjerka kraftverk også påvirker Bjerkaelva, så må denne også bli omfattet av denne revisjonen. Det bør gjennom pågående revisjonen fastsettes en minstevannføring fra Store Målvatnet som vil kunne bedre forholdene på den nåværende anadrome strekningen, samt på den opprinnelige anadrome strekningen opp til Stupforsen. Miljødirektoratet vurderer potensialet for å bedre miljøtilstanden i Bjerkaelva som stor i og med at den anadrome strekningen vil tredoble seg dersom det i framtida blir aktuelt å gjenåpne denne strekningen for anadrom fisk. Dette kan bli aktuelt dersom det ikke lenger er behov for elvevannet til genbanken som følge av at genbanken kan få et annet vanninntak eller at den legges ned.

Konklusjon

Miljødirektoratet er svært positive til den pågående O/U-prosessen som mest sannsynlig vil bidra til økt produksjon i Røssågavassdraget. Utover dette vurderer vi at det fortsatt er et stort potensial for

å avbøte miljøskader som kraftreguleringen av vassdraget har skapt. Ved revisjonen av konsesjonsvilkårene mener Miljødirektoratet at følgende tiltak må ha høyeste prioritet:

- Minste driftsvannføring i Røssåga og Leirelva må settes minst tilsvarende eksisterende selvpålagte minste driftsvannføring. Driftsvannføring bør være mest mulig miljøtilpasset for blant annet å hindre tilslamming/ klogging av gyte- og oppvekstområder eller for å skape flomsituasjoner i kjernetiden for smoltutvandring.
- Det må sikres et manøvreringsreglement som hindrer effektkjøring som har negativ effekt på fiskebestandene i Røssåga og Leirelva.
- I Leirelva bør det etableres en tappestrategi fra inntaket i Store Målvatn som gjør at temperaturen i utløpsvannet fra Bjerka kraftverk er mest mulig lik opprinnelig naturlige temperaturforhold i elva.
- Bjerkaelva bør omfattes av pågående revisjon, og vi anbefaler derfor at det, av hensyn til laks og sjørørret, sikres en minstevannføring i Bjerkaelva ved slipp av vann fra Store Målvatn.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Yngve Svarte
avdelingsdirektør

Øyvind Walsø
seksjonsleder

Kopi til:
Fylkesmannen i Nordland
Norland fylkeskommune
Hemnes kommune
Hattfjelldal kommune
Grane kommune